CASTI INNOCENTIS ANSALDI ORDINIS PRAEDICATORUM ... ORATIO IN ATHENÆO FERRARIENSI...

Casto Innocente Ansaldi

CASTI INNOCENTIS ANSALDI

220

ORDINIS PRÆDICATORUM

PUBL. SACR. THEOL. PROF.

ORATIO

IN ATHENÆO FERRARIENSI HABITA

ANNO MDCCLII.

317. 20

VENETIIS, MDCCLII.

APUD SIMONEM OCCHI.

SUPERIORUM PERMISSU.

PRÆCLARISSIMO PRÆSTANTISSIMOQUE VIRO

D O M N O

JOSEPHO ANTONIO CARACCIOLO

P L A C E N T I N O

C A S I N E N S I

MAXIMO GENERIS SPLENDORE,

SUMMAQUE THEOLOGICORUM STUDIORUM

E T

HUMANIORUM FACULTATÚM

COGNITIONE ET PERITIA,

HUMANITATE, PRUDENTIA, MORUM CANDORE,

ALIIS DENIQUE PLURIMIS VIRTUTIBUS

C L A R I S S I M O

ORATIONEM HANC SUAM

D. D. D.

CASTUS INNOCENTIUS ANSALDUS

ORDINIS PRÆDICATORUM.

QUUM pro humanarum conditione rerum multiplex sit semperque fuerit earum veluti adspectus, nil mirum, *Patriæ Proceres amplissimi*, multiplicem æque esse semperque fuisse diversarum copiam opinionum, aut hominum cogitationes eadem sæpenumero de re, tanta inter se diversitate laborare. Quid enim hominum in vita frequentius, quam unam eandemque agendi rationem oppositis consiliis asserere; idemque quod aliqui animi vitio fieri putant, alios a virtute profectum arbitrari? Id autem accidisse cogitantibus de hodierno Theologiæ statu scitote Auditores ornatissimi, quum enim mihi superiore anno, ex hoc ipso loco hac ipsa hora, dicenti pœne omnia apud Theologos pacata, eorumque animi ab impotenti contentionis studio quam maxime alieni esse viderentur, hincque totus fuissem ut ostenderem, nullam theologicis tradendis ediscendisque Disciplinis idoneam magis fuisse ea, qua fruimur, tempestatem, quod eadem, uti moderationis & æquitatis, ita & Theologiæ seculum jure & merito appellari mereretur: quum id, inquam, ipse cogitarem, nonnulli ex opposito, egregii quamvis præclarissimique Viri, aliter atque ego statuendum esse decrevere, dum illam, quam adeo celebraveram vigescentem in præsens theologicis aliquibus de rebus contendendi aversationem, ipsi, non pacis studio, sed languori & desidiæ; non odio contentionis, sed theologicarum contemptui Quæstionum, non Religionis denique amori, sed ipsius Religionis neglectui tribuendam esse existimarent, quod eo etiam magis adfirmare se jure posse contenderunt, quod perpauci nunc sint qui Theologiæ operam navent, & vix aliquis reperiatur, qui aliquam aut Theologorum habeat, aut ipsius etiam Theologiæ rationem. Ego vero, Auditores, etsi tantorum auctoritate Virorum moveri plurimum soleo, eisdem tamen hac de re assentiri non possum, neque vestrum aliquem tam trepido corripi metu, aut timida adeo in sententia versari committam; quum non ab admiratione & favore Vulgi, sed a sapientum opinione, non a copia & numero, sed ab illorum præstantia qui alicui dant operam facultati, ejus dignitas & majestas pendenda esse videatur. Abest enim adeo ut

 Theo-

Theologorum paucitas, & neglectus aliquorum, ejusdem dignitatem & nomen lædere vel minimum possit, ut ex hisce potius exque ratione, qua Theologiam nunc selectissimi pertractant Viri, maretiam mihi hodierna die ad dicendum sumam, qua magis adhuc & magis florescentem illius statum ab injusta aliquorum trepidatione valeam vindicare. Quæso igitur a vobis, Auditores, ut mihi detis hanc veniam, usque me pro Theologiæ decore & gloria, hoc coram *spectatissimo Sapientum Judice*, coram hisce nobilissimis Athenæi nostri Moderatoribus, hoc concursu hominum litteratissimorum, paullo liberius dicentem patiamini, quod, ut tempori adcomodatum, ita Vobis molestum minime futurum, pro humanitate vestra singularissima, confido.

Jam vero quid caussæ sit, Auditores, cur nonnulli paveant adeo, trepident, atque formident, deque Theologia pœne actum in præsens putent, primum videamus. Equidem nimiam Disputationum theologicarum copiam demum Theologiam perdidisse animadvertunt, quum enim, diuturna illarum disquisitione rerum, aliquibus hostes intra muros & extra aliquando peccari videretur, quumque Orthodoxæ Theologiæ hostes certamini impares esse se tandem nossent, malo factum esse fato ajunt, ut illi suapte sponte ab hac alieni facultate fierent, hi vero mille astibus ab eadem suorum saltem animos averterent; quare maxima nunc in Europæ parte nedum Theologiæ ardor, sed adeo etiam refrixerit & relanguerit Religio, ut suis ipsa relictis sedibus jam tandem excessisse terris, seque in cœlum recepisse videatur. Itaque eo perductam rem esse, ut illi ipsi, qui aliquo tenentur Religionis conservandæ, propugnandæ, aut amplificandæ desiderio, adacti in præsentiarum sint, silentio id potius atque consilio, virtute & prudentia præstare, quam inani theologicorum argumentorum pondere & sententiarum. Obsoletas subjiciunt, prorsusque antiquatas apud Anglos & Batavos, quin & apud plurimos Germanos & Gallos theologicas sacrasque Disciplinas: valere apud illos tantum, veluti non majestatis modo, sed certitudinis etiam & majestatis pleniora, Philosophiæ & Jurisprudentiæ studia. nullam habere eosdem theologicorum Scriptorum, nullam theologicarum Elucubrationum rationem. Sanctorum Patrum Opera tot laboribus & vigiliis, tot expensis, tantaque cum laude nuper edita & illustrata, minori jam pretio, quam absoluti Ephemeridas anni, Lutetiæ prostare: Libros de

Reli-

Religione pertractantes ubique negligi, ubique contemni, & ab omnibus hominum illorum regionibus, veritas veluti merces, aut rem mali ominis ejici, inque Italiam, tamquam salsamenta exonerari, ut eorum nos fœtore veluti tabescentes disrumpamur: ipsa in Italia, simulatque de Theologis agitur, nullum gratiæ locum esse, nullum aliquando locum esse justitiæ. ceteras facultates ad honores obtinendos auxilio præsentissimo esse. præclare contra cum Theologia agi, si non sit ipsi impedimento: ubique terrarum litterariis in Cœtibus, quos Academias appellant, ea foveri quæ ad Philosophiam & Mathesim, quæque ad Historiam, Eloquentiam & Criticen pertinent, ea vero cuncta removeri, immo exulare prorsus, quæ pertinent ad Theologiam: Theologos, ceu mortalium molestissimos, ex omni humaniori Conventu esse dejectos, veluti, uno illo exhausto malo, relevata nonnullis hominum societas, & tandem recreata videatur: omnia denique ad hanc relate disciplinam negligentia, inertia, remissione, desidia, torporeque plena esse atque referta; quare nullo jure manifestam hanc Theologiæ contemptionem honesto fuisse a nobis moderationis nomine involutam.

Sunt hæc, Auditores præstantissimi, tristissimæ illorum querelæ, qui hodiernam Theologiæ conditionem non sine lacrymis prosequendam commemorandamque esse arbitrantur; quorum momenta tamen, si æquum in examen revocentur, quam exaggerata & amplificata sint, & quam levi falsoque fulcro innitantur, ita intelligetis, ut, si qua forte perculsi estis formidine, ea facile reposita, animum recuperare valeatis. Nam quod nonnulli contendunt, nullo nunc haberi in pretio Theologiam, quod perpauci gravissimis etiam theologicis de quæstionibus solliciti inpræsentiarum sint, videant illi quæso, an id nostrorum satius felicitati temporum asserendum, quam inter Theologiæ incommoda enumerandum esse videatur. Quid enim pulchrum & decorum magis, quid magis æquum & honestum, immo etiam necessarium, quam sanctissimam hanc altissimamque scientiam atque scientiarum dominam non litteraria a plebe, & ab imperitis semidoctis, sed a paucissimis, usque mortalium selectissimis prudentissimisque pertractari; ipsamque a profano Litteratorum populo remotam, iis se solum præbere conspiciendam, qui universum actæ vitæ tempus arcanioribus studiis dedere? Rectissime olim splendidissimum illud Romanæ Eloquentiæ lumen M. Antonius Muretus, Oratione Romæ

habita, quum in Platone explicando progrederetur; *Quod si maxime, inquiebat, ad verum & falsum persuadendum utilis est Eloquentia, tamen in tanto periculo, & in tanta multitudine hominum ea improbe utentium, non passim, neque quibuslibet usus illius permittendus esset, sed ut Cretenses armorum tractationem ingenuis permittebant, servis denegabant, ita deligendi essent publice ex omni multitudine certi tantum, qui Eloquentiæ preceptis instituerentur*. Jam vero, si opportunus, immo necessarius est Auditorum delectus quum sermo est de humana facultate; quanto magis quum agitur de divina, Auditores? Si pauci de Eloquentia solliciti esse debent, quanto pauciores de Theologia, in qua & majus errandi periculum est, & ad eam rite pertractandam in natura minus adjumenti? Alexander ille Orientis domitor, quem omnis posteritas jure magnum appellavit, edixit olim, ne quis alius ipsum, quam Apelles pingeret, quam Lysippus ex aere duceret, quam Pyrgoteles sculpserit; Deum autem, divinasque res quibus nihil majus, nihil excellentius, nihil sublimius assequi cogitando potest, describent Artifices vulgares, ignobiles, imperiti, aut incerti? Aliter profecto atque ii, qui Theologorum de paucitate in præsentia queruntur, existimabat Gregorius Nazianzenus, qui, Libro de Theologia primo, non cujuscumque esse, rectissime monebat, de Deo, divinisque de rebus disserere, & multo minus disputare, neque adeo exigui esse ejusmodi res pretii, ut illotis manibus attingere eas debeant, qui humi quotidie serpentes terrenis studiis occupantur. Illud quoque subjiciebat Sanctus Pater: non id quæcumque decere tempora, neque apud omnes, neque de omnibus; sed esse quando, & apud quos, & quo fieri fine id conveniat, nam, ut parum feliciter cesserit solares radios nudis oculis intueri, aut rudi penicillo elegantissimas species efformare: ita cœnum inepta uoguanto immisceret semidoctorum imperita multitudo, si sublimia Religionis nostræ mysteria sibi sumeret inanibus dictis retexenda.

Utinam vero, Auditores, utinam inutilis solum esset theologicorum copia Disceptatorum. Fuit, quod dolendum est, fuit ipsa semper Theologiæ non dicam, sed Ecclesiæ, sed bonis omnibus, sed Reipublicæ perniciosa. In memoriam revocate obsecro tristissimas ipsius Gregorii Nazianzeni suo de tempore querelas, quas in Oratione olim fudit de moderatione & modestia theologicis in disputationibus servanda, dum scilicet omnes eo temeritatis & audaciæ proruperant, ut de sublimioribus

Chri-

Christiani dogmatis mysteriis disputare fas esse sibi crede[rent], logicis quæstionibus nedum templa & scholæ, sed & portic[us], ambulationes, & fora, & compita omnia personarent. Quam t[um] luctuosa tunc rerum facies? Quantum ea illo imperitæ semidoctorum multitudinis fervore & impetu malum, Auditores? Theologicas illas ob contentiones membra Ecclesiæ distracta lacrymis prosequi se ajebat san-ctissimus ille Pater, sejunctos fratres, turbatas Civitates, populum in ta-biem actum, armatas gentes, Sacerdotes inter se & cum plebe etiam commissos, parentes adversus filios, viros contra uxores, dominos con-tra servos, discipulos adversus Præceptores concitatos; cuncta benevolen-tiæ nomina ablata, sanctissimam denique concordiæ legem, maximum ad virtutem adminiculum, ignominia adfectam. Tantum, ardens nimium Theologiæ studium suadere potuit malorum?

Quas non cierunt in Ecclesia turbas Schytæ Monachi, qui unum de Trinitate passum & mortuum dici debere contendebant? Orthodoxo id illi quidem præstabant studio atque sensu, ut egregii Viri nostra & su-periore ætate ostenderunt. Ast illos tamen, ob non moderatum illum theologum fervorem, seditionum auctores, superbos, odia foventes, sui amatores, invidiosa crimina & obtrectationum venena ferere doctos, & Hormisdas olim Pontifex, & ipsimet eorum Vindices jure & merito ap-pellarunt. Quot dissensionibus, quot discordiis, quot dissidiis, seculo de-cimosexto Ecclesia non solum, verum etiam Respublica laboravit? Caus-sam quæritis ne Auditores? Lipsium auditote ea de re ad Franciscum Svvertium scribentem: *Prurigo ista de Religione disserendi & litigandi, quæ pessimum & vilissimum quemque tenet, caussam his malis dedit, & dabit.* Pa-trum autem nostrorum memoria, in finitimo florentissimoque Regno, gliscente primum æmulatione, aliquorum deinde invidia, aliorum flagran-te impotentia, impervia obscurissimæque theologicæ disputationes in Gy-mnasiis olim delitescentes, vernaculi quoque ope sermonis in Gyrecæa, civilesque in conventus, in officinas denique, urbanos inter sermunculos, imprudentissime inductæ sunt. Quid ex illa agendi ratione Auditores? Quum omnibus horis contentiosissime disputaretur, aut disputari audire-tur, etiam qui natura moderatissimi erant, assiduitate concertationum, sensum omnem æquitatis & modestiæ ex animis amisere. Itaque, dum

Scinditur incertum studia in contraria Vulgus,

a 5 theo-

atim ubique se se effudit incendium, unde tot suspiciones, obscuræ, partim apertæ simultates, tot iræ, tot artes, tot ...æ in pectore curæ; indeque labes illæ animorum, & lapsus rerum, quos hoc etiam dolemus tempore atque miseramur.

Mihi credite Auditores: Theologia cibus non est palato populi idoneus, nec ab ejus fragili stomacho umquam concoquendus. Magnum nomen est, magna species, magna dignitas, magna Theologi majestas; neque capiunt angustiæ pectoris vulgi, non recipit ejus levitas, non egestas animi, non cura rerum humanarum, tantam personam, tam gravem, tam augustem, tam seriam, tam severam. Populum autem, non tam coronam, sed etiam Chlamydatos jure Seneca appellabat; indoctos quoscumque videlicet, aut semiperitos. Quod si horum non operam in Theologia optari quis respondeat, sed eorum potius erga Theologos & sacram illam disciplinam studium, reverentiam, obsequium: Quid? reponam ipse verbis Tullii pro Plancio, tu ne æquum dignitatis judicem putas esse populum? Iniquus profecto judex, ille semper est, quippe non delectu aliquo, aut sapientia ducitur ad judicandum, ad æstimandum, ad vituperandum, sed impetu nonnumquam & quadam etiam temeritate; non enim est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia; semperque sapientes ea quæ Populo probata essent ferenda, non semper laudanda esse existimarunt. Immo ex nimio imperitorum erga nonnullas theologicas concertationes studio, eorum ex favore, ex eorum cœca demum alicujus opinionis, aut Theologorum aliquorum æstimatione, ortas in Ecclesia turbas ajo Auditores. Quod si mihi fidem habere dubitatis, ecclesiasticis saltem fidem habetote monumentis; ut enim veterem Græciam hoc uno concidisse malo scribebat olim Cicero, libertate scilicet immoderata, & licentia Concionum: ita Græcam Ecclesiam hac una præsertim labe, populi videlicet theologicis de quæstionibus nimium solliciti tempestate & fluctibus jactatam agitatamque periisse intelligetis. Statim enim atque, ut in turbida seditione, dum furor cunctis arma ministrat, agitur disputationibus ejusmodi & commovetur multitudo, in partes venire suo non jure solet cui profanarum rerum summa est potestas; quo ex fonte derivatur clades, quæ in patriam populosque fluit, aut inde errores, si non ortum, incrementum profecto habent suum, vel rumores saltem publicam evertentes tranquillitatem infeliciter oriuntur. Itaque,

ut

ut in recte sapienterque instituta Civitate non ii etiam, q otiis nati sunt Martis signa sequi debent, sed validis modo n natus in armis, utque non quilibet e vulgo ad consultandum a bos aut ad deliberandum de Republica accedit, sed ii modo, qui genere aut potestate valent, auctoritate, prudentia, consilio: ita non omnes aliquantum etiam docti de Religione disceptandi munus arrogare sibi debent, sed ii solum, qui veluti majore quodam perculsi numinis adflatu, ceteris omnibus posthabitis, ad divinarum, intelligentiam rerum omnes cogitationes suas, atque omnia studia contulerunt.

Felix igitur, utile, fortunatumque est, totique benevertit Reipublicæ & Ecclesiæ, quod pauci inpræsentiarum theologicis de concertationibus solliciti reperiantur; ut enim ad Imperiorum diuturnitatem magis confert eorum mediocritas, quam magnitudo, ita ad stabilitatem Theologiæ & Theologorum ad decus magis eorum conferet selecta paucitas, quam turba; ea præsertim de caussa, quod non languori & desidiæ, non Religionis neglectui, non Theologiæ demum contemptioni, sed paci potius Catholicæ Ecclesiæ, florentissimæque Philosophicarum cognitionum & humaniorum litterarum conditioni, difficultati demum excellendi in Theologia (quæ omn moderationem in animos inducunt) universa hæc agendi ratio afferenda esse videatur. Quis autem & tam æquam lente festinandi caussam, & tam innocuam flexionem, aut oportunum omnino diverticulum, & tam idoneum pudorem, negligentiæ, remissionis, & corporis postulare jure potest aliquo Auditores?

Quidem multorum ad se animos vocat fateor, mentemque perurit Philosophia. Utinam adhuc tamen plures ad se ipsa raperet & alliceret, neque tantam adhuc in scholis nostris leviorum mentium copiam relinqueret. Magnus, quem iterum laudavi, Gregorius Nazianzenus, illa in Oratione, in qua de nimia querebatur theologicorum Disceptatorum turba, quam idcirco in sua illa ex solis Elucubrationibus unicoque SS. Patrum textu coalescente Theologia, ejus inter prima capit; & instar loci, ut ajunt, theologici, edidit æterni Vir nominis Eminentissimus Thomasius (adeo & ipsemet hac in re signum pessimi turbam esse cogitabat) illa, inquam, in Oratione, quo animos ratione aliqua deflecteret Sanctus Pater, unaque furenti tunc disputandi libidini, & levitati multitudinis consuleret, eam philosophicas potius ad disputationes prudentissime incitabat. Quod si glo-

riam,

...at, & nominis celebritatem impotens Disceptator adfectas, ...ermissis quæstionibus, quæ supra naturam, supra humanam ...onem sunt, philosophiea in palæstra latissimum tibi decertandi campum aperiam. Edissere quænam sint rerum principia, quo modo, quidve gignatur, quoque modo intereat: quæ nimborum, fulminum, tempestatumque sint caussæ: quæ corporum cælestium magnitudines, intervalla, cursus, progressiones: quæ corporis, quæque mentis naturæ, quæ ratio sensuum, qui animantium ortus, victus, figuræ, quæ stirpium, quæ omnium ferme rerum, quæ gignuntur e terra, essentia, de ceteris demum philosophare & contende, in quibus & scopum adsequi facile est, & errare, minime periculosum. Quod igitur optimum facto existimabat sanctissimus ille Pater, ne Theologia a profanis pollueretur, nos, timore vanissimo correpti, maledicti io loco stultissime ponemus, ut Auditorom Theologiæ copiam augeamus? quem idoneum ille ducebat emittendis hoc Sanctuario rudioribus egressum nos dolendam appellabimus a sacris Litteris avocationem? Quam ille servandæ Theologiæ gloriam levioribus animis ostentabat, nos captandæ vulgi prædicationi eisdem invidebimus?

Nec mirum sane, Auditores, quod præteritis omnes seculi ad Theologiam discendam docendamque unice accederent, dum scilicet homines vix umbram haberent aliquam, aut imaginem Philosophiæ. Aliter se res habet tamen in præsentia. Felices nuper animæ cœlos ipsos mente adierunt, neque modo

Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulæ pluviique rores;

sed etiam per inane rotantia mundi sidera, ornatumque variis coloribus orbem descripsere. Fulgent ubique imagines, & undique per aures eunt clarissimorum nomina Virorum, qui Mathesin & Philosophiam primam, Criticen & humaniores Litteras illustrarunt, naturalemque cognitionem rerum experimentis certissimis quam maxime protulerunt. Recens autem & florida quum sit horum facies studiorum, animis novitate semper irretitis eadem mirifice conveniunt; quum Theologia contra, sua non solum dignitate & majestate obrui, sed etiam vetustate quadam laborare videatur.

Verum quid vetustatem Theologiæ heic illi obesse ajo Auditores? Dicam

cam farius, novam ejus formam novam speciem, novam vam ejus denique præstantiam, tantam sui ingessisse eam imaginem, plurimi inde, nullam soventes in ea excellendi mis despon ti, seque etiam a suscepto semel onere avertant, & quidem simulatque sapere nonnulli cœperant, jam se sapere credebant, vixque limen ingressi erant arcanæ hujus domus, putabant penetrasse. Itaque multi ad sapientiam, nisi pervenisse se putassent, potuissent pervenire. Verum in eo ceteris præstare videtur ætas nostra, ut nisi qui revera sapiunt, se demum sapere arbitrentur. Olim ostentatores habebat multos Theologia, multosque diobolares, ut ita dixerim, magistros, qui quum vulgata quædam, aut litigiosa, & ad scholasticas modo contentiones utilia tradidissent, ea Theologiam esse jactitabant. At nunc nemo est qui non intelligat, nihil fuisse hominum illorum inepta persuasione falsius, nec ficta illa sapientia ineptius. Olim verborum controversia homines torquebat græculos, contentionis sane quam veritatis cupidiores; summaque habebantur in precio Scholastico rum noctes illæ theologicæ, quæ tenebras revera Quæstionibus magis, quam lucem adferebant. At nunc Opera ejusmodi parentes suos proculdubio superstites relinquerent: nemo nunc Theologus habetur, nisi sit ita comparatus, ut & Theologiæ principia domi habeat fixa, & quæcumque ad vera ejus spectant adminicula, quæcumque ad sacram pertinent eruditionem atque Criticen, suo copiosissime e penu valeat suppeditare. Gravissimus nunc esse debet, & veritatis amantissimus Theologus, immo quum aliis nominibus suscipiendus, tum hoc vel præcipue, quod plura sciat quam ostentet, semper plura præstet quam polliceatur. Olim simulatque paullum ultra prima Theologiæ elementa progressi erant qui Theologi appellabantur, continuo opes & honores in se vel invitos congeri sentiebant, quod densissimis illis in tenebris dubium etiam lumen magno esse videretur ad incedendum adjumento. At nunc qui serva sapientiæ, aut mediocritate doctrinæ, falsa tamen de se opinione tumefactus, aliquod adferre se posse crederet aut sibi nomen, aut Litteris sacris incrementum, ille quidem per ora omnium proculdubio volitaret, sed solum ut ei omnes veluti mente capto, stultitiamque ostendenti suam, conviciis insultarent. Itaque theologicam ad lauream nemo hoc ævo perventurum se confidit, nisi qui cœleste & prope divinum ingenium habet, illudque utriusque Palladis artibus ex cultum, qui-

que

os ita vixerit, ut a sacrorum Canonum, sanctorumque Paeclesiasticae Historiae, summorumque studio Theologorum, nullunquam tempore aut commodum aut otium aliquod abstraxerit, voluntas avocarit, aut somnus retardarit, sed nunquam debilitata virtute, nunquam fracto, sed confirmato renovatoque animo, sacrae semper & arcanae invigilaverit sapientiae.

Ast, ubinam gentium inpraesentiarum sunt, dicent forsasse ii, qui de neglecta Theologia non mediocriter conqueruntur, ubinam, inquam, gentium inpraesentiarum sunt Viri cum iis conferendi, qui tot auro cedroque digna theologica Opera Ludovico decimoquarto imperante conscripsere? Ita, inquam, illi, quos ipse si vicissim rogarem tamen; ubinam gentium in praesentiarum Viri sint cum Colberto conferendi, qui apud Principem sacrarum caussam agant Litterarum, haud vererer profecto, quin effatum illi vetus verum esse faterentur, nemini scilicet tam clarum ingenium, tam egregiam virtutem, tantamque differendi copiam esse atque facultatem ut possit denique emergere, nisi occasio etiam, locus, tempus, &, quod praecipuum est, Commendator accedant. Honestiores ejus inopiae tamen deesse non videntur caussae, illae nempe ipsae, quas C. Vellejus Paterculus olim in medium protulit, dum mirabatur scilicet, quod in diversis quibusque artibus, uno tempore, professu simili, ad eandem praestantiam eminentiamque clara ingenia simul omnia pervenissent, quo tamen elapso arctati temporis spatio, elabi artes ipsae, earumque studium exstingui crederetur. Sic enim existimat Vir ille certe maximus: *Alit aemulatio ingenia; & nunc invidia, nunc admiratio incitationem accendit: naturaque quod summo studio petitum est, ascendit in summum · difficilisque in perfecto mora est· naturaliterque quod procedere non potest, recedit, &, ut primo ad consequendos quos priores ducimus, accendimur: ita, ubi praeteriri, aut aequari eos posse desperavimus, studium cum spe senescit, & quod assequi non potest, sequi desinit, & veluti occupatam relinquens materiam, quaerit novam: praeteritoque eo, in quo eminere non possumus, aliquid in quod nitamur conquirimus: sequiturque, ut frequens ac mobilis transitus maximum perfecti Operis indicamentum sit.* En, Auditores praestantissimi, cur Theologiae studia praeterito floruisse saeculo, nostro prope jacere videantur. In majus scilicet, ut olim, eadem nunc augeri non sinit illa, quam indepta jam sunt, absolutissima perfectio. Quid enim prae-

stan-

ſtantius, nobilius, ſublimiuſque nuper editis Religionis Ca-
tholicæ Vindiciis? Nam, uti in Socinianis, Spinoſa, Hobbe-
Tollando, [illegible]lino, aliiſque qui a libertate nomen habent, inſignis
Scriptorib[illegible] [illegible]ceatos prope dixerim ab orco vidimus Tryphonas
ſos, Hierocle[illegible], Julianos, Symmachos, Porphyrios, Jamblicos, Eunap[illegible]
veteteſque Stoicos & Academicos ſacrorum noſtrorum adverſarios, ita
veteres eorumdem Sacrorum apologeticos Scriptores cælo veluti demiſſos
tot in egregiis legimus recentiſſimis propugnatoribus, quos equidem quis
non dixerit ſuperare, ſed æquare aut imitari ſeſe poſſe facile confidat!
Qua autem animi fiducia adverſus adeo oppugnatam hæreſim polemicos
congerere quis nunc auderet Commentarios, tot jam elaboratiſſimis, divinaque ſapientia refertiſſimis exſtantibus, quos niſi exſcribere non poſſumus, quoſque ſatis Heterodoxi formidarunt, quare eorum audacia adeo cohibita, ut debitam demum habeant noſtratum virium rationem? Pugnaciores quoque milites in ſtativis agunt, dum hoſtes verecunde, ſuos ſe intra fines continent, neque ſpoliis opimis inſignitur, niſi qui bellum gerit adverſus repugnantes.

Verum, quonam me inutilium & litigioſarum rapit odium concertationum? Num ex nimia Theologiæ felicitate veternum aliquod? uſque magna Imperia limites ſuos habent, quo quum venerunt, ſiſtunt, retroeunt, & tandem ruunt; ita nobiliſſima hæc ſcientia, ſuo nunc preſſa pondere, defluit fortaſſe, aut ſuccumbit? Num exhauſta theologicarum quæſtionum veluti materia, animiſque ad oblectationem philoſophicam directis, quodque bellum cum hoſte habemus potius quam gerimus, nullam idcirco præſtantes doctiſſimique habent Viri Theologiæ aut theologicarum Elucubrationum rationem? Fugite obſecro id ſuſpicari Auditores. Non ſermo externus, non externum ingenium, externa vobis non ſit mens. Itali, Itali. Ego certe non patiar, non feram, non committam, non ſinam, ut ex Eccleſiæ tranquillitate, exque ſecunda profanarum ſcientiarum fortuna, ex ſublimi demum Theologiæ ſtatu, hanc hodierno retroeuntem tempore, aut inacceſſam neglectamque eſſe inferatis. Vigent in præſens, fateor, vigent Philoſophiæ, Juriſprudentiæ, Hiſtoriæ, Eloquentiæ, Critices, ceterarumque Muſarum ſtudia, verum ea ipſamet etiam de cauſſa viget quam maxime ſtudium Theologiæ, quod hodierna ætate, abſque perfecta abſolutaque Legum, Linguarum, Hiſto-

riæ,

...iæ, Geographiæ, & Critices cognitione nullum esse po- ...jusmodi, inquam studium, licet apud paucos modo, apud apud probatos, apud optimos, morumque & vitæ ... be carentes , qui ea, quæ præteritis annis divisa magnum di... scholis con- ...bant nomen, collecta nunc tenent. Vulgatissima ea ... quæ sacræ sodalitates pœne omnes promovendis arcanis & sublimioribus studiis, veluti quam maxime idonea, nuperrime constituerunt. Equidem eisdem nonnullos factis in Cœnobiis addictos semper fuisse non negaverim; quod privato tamen arbitrio, privata assiduitate, privato consilio, non uti pau- cis ab hinc annis, Præsulum auctoritate & præcepto, receptaque ex di- sciplina præstitere. Id autem unico solidioris Theologiæ ... nunc esse desiderio, ex eo colligite Auditores, quod tametsi Pius V. Pon- tifex Maximus, qua erat virtute & incredibili sapientia, orientalium pe- ritiam linguarum, ut theologicis interfereretur studiis, in Ascetetia in- ducere, & quam maxime proferre studuisset. apud sodalitiorum tamen Præsules æmulatio in præsentiarum magis, & theologicum seculi inge- nium, quam majoris tunc impetii vis, & obtemperandi gloria potuere. Plurimotum igitur effulget ea in re labor, studium, atque diligentia, quos inter apud nos Bertolatus celebrantur & Dionysius Remedellus, qui Bononiensi in Athenæo orientales eo fructu docent Linguas, ut he- braicas alter theses, scelectissima alter de Geographia, Ydrographia, & Anemologia sacra, effata sibi sumpserit publico frequentissimoque in Cœ- tu, superiore anno, vindicanda. Quantam autem in vere theologico scri- bendi genere merentur hac tempestate laudem apud Gallos præclarissimi non pauci Maurini Monachi? quantam apud Italos Mamachius, Sbara- lea, Cacciarus, & Bertius celeberrimus, majorem fortasse consequutu- rus, si majorem aliquantum cujusdam habuisset Scholæ veteris rationem? Quantum sibi theologicum mox decus adtulerunt, nuncque etiam adfe- runt plurimi, qui se tamen sacræ vitæ nunquam dicarunt, Viri quique theologica de re præstanter æque, dataque opera scripsere, atque illi, qui eam olim more, instituto, & habitu profitebantur? Ut ut enim be- ne multos, doctissimos illos quidem, sed qui imprudentia laboravere, omittamus, ferri tamen constat per ora omnium theologica Magalotti, Averanni, Gaspari, Catanei, Spinelli Scalæ Principis, celeberrimique Johannis Lamii, aliorum denique ejus ordinis hominum Opera atque

scri-

Digitized by Google

scripta, quæ abstrusiorem divinis de rebus scientiam intt & Academiarum septa non continuisse se, sed profanorum inundasse Gunium, apertissime evincunt. Non ego sat memo ta virtutis & doctrinæ suæ jam retulerat præconia Vir maximi no. & plane alter Livius, indefessi nempe stili & calami Maffejus. Nihi le tamen adhuc sibi præstitisse visus est, nisi, adversus Basnagium decertans, tam graves nobilesque canos theologica laurea coronasset. Seculo autem, quo pœne majorem Librorum theologicorum copiam scribunt ii qui civilibus sunt artibus, quam qui officio & lege sacris esse debent studiis addicti, quonam quæri quis jure potest, nullam Religionis, nullam Theologiæ, nullam denique Theologorum, theologicarumque Elucubrationum nostris saltem in regionibus haberi rationem?

Querebatur olim ad Balthasarium de Cunica scribens Lipsius, quod exortam vix sanctissimarum nobilissimarumque litterarum lucem ab Aula, a Nobilitate, a Purpura, ad Scholas tantum, & ad mediam pullatamque turbam ætas sua relegasset. Eadem profecto, Auditores, non decent hodierna tempora querelæ, quum neque ab Aula, neque a Nobilitate, neque a Purpura, cum profana, tum sacra etiam studia relegata esse videantur. Num enim ab Aula relegatam in præsens dicemus Theologiam, illo Pontifice Petri in solio sedente, cujus mens

animusque vicissim

Aut curam impendit populis, aut otia musis?

Musis, inquam, sacris, theologicis præsertim disciplinis, quas sexcentis editis magnæ molis Elucubrationibus extulit, illustravit, suique cum nominis æternitate vindicavit? Num relegatam ab Aula dicemus Theologiam, quum tot doctissimæ circumferantur cum Germanorum, tum Italorum etiam Episcoporum, Gallicarum æmulæ theologicæ Encyclicæ, tanta cura, tanto studio, tanta diligentia, tantaque sapientia conscriptæ? Num relegatam hoc tempore ab Aula & a Nobilitate flebimus Theologiam, si nuper amissum in memoriam Virum revocabimus omni virtutum genere ornatum, vereque ad immortalitatem comparatum, Ludovicum Aurelianensium Ducem, cujus tantus fuit theologicas erga disciplinas ardor, ut orientalibus, quas edoctus fuerat, linguis usus sit ad Opera nonnulla sacris de Litteris sapienter perscribenda, quibus Catholicæ Ecclesiæ illustrare & confirmare dogmata, erroresque oppugnare satagebat?

Audi-

...æ, quam singulari benevolentia Thomisticæ Theologiæ Ad- complecteretur, plurimi eos facere se & suscipere testatus, ...antiorem, ut ajebat, inter opiniones, quas Schola versat, tra... & pro viribus propugnare non cessaar. Credidimus Auditores, re...asse olim Theologiam, imperante præsertim Francisco primo, Gallia...um Rege, quod musas ille etiam sacras regali animo foveret, egregiosque Viros, & præcipue Theologos impensissime diligeret; nullis eum tamen vel a pueritia imbutum fuisse ait litteris; Qui ejus in laudes jure & merito totus fuit celeberrimus Thuanus. Cur igitur obsoletam neglectamque suspicabimur ætate hac Theologiam, qua maximus Regii illius Generis Princeps non eam fovit modo & coluit, sed didicit, immo æquo judicare jure de eadem potuit? Num denique relegatam a Purpuræ dicemus Theologiam, quum quantam hac ipsamet temporis periodo Lambertinus, Passioneus, Quirinus, Gottius, Poliniacus eidem conciliaverint gloriam nemo sit tam ignarus rerum, aut nihil de Republica Christiana cogitans, qui non videat, non intelligat, non animadvertat? Horum postremus, paribus licet cum Lucretio, philosophicis videlicet certaverit armis, bello non destitisset tamen, si longiora numerare potuisset vitæ tempora, neque finem carmini imposuisset, nisi theologicam circumdedisset humeris loricam; ostensurus erat scilicet, nihil aliud fuisse Idololatriam, nisi quandam hæresim a prima antiquissimaque Adami & Patriarcharum Religione deflectentem, quod paucis etiam Libro nono elaboratissimi Operis delibat. Id, inquam, ostensurus erat Vir Eminentissimus,

sed illum
In medio cursu jussit mors dira silere.
Accidit ut Cycno, qui fixus arundine, carmen
Mille modis querulum, quod cœperat, interrupit.

Si medios tamen interrumpere mors potuit suavissimos ejus cantus, numquam futurum erit tamen ut ipsius celebritatem nominis & gloriam interrumpat. Viget ista siquidem post fata perrenis, splendidiorque immo, & auctior apud nos facta est, postquam celeberrimi ope Vatis, qui honoris caussa coram adstat, præclarissimi scilicet Ricci, Abbatis Casinensis, antilucretiana cythara italicis resonavit modis, latiumque Poliniaci plectrum feliciter æquavit.

Dulcissima hæc vero interpretatio mihi in memoriam revocat tot ita-

lico

lico ſermone redditos e Galia præſertim erumpentes ch
qui homines non admodum etiam doctos ad vulgarem & p
tem theologicarum intelligentiam Quæſtionum ratione aliqua.
Nam tametsi quarumdam vi & magnitudine rerum, ſtudiorumque cauſſa, ita ſit Italia affecta nunc & inſtituta, ut angulus ejus nullus lica vacare lingua intelligatur, eo tamen ardentiſſimum proferendæ Theologiæ ſtudium proceſſit, ut nulla re, hac ætate, magis, quam interpretationibus ejuſmodi (utinam peſſimis non ſemel!) abundemus. Legitur nunc certe apud nos vernaculo ſermone Boſſuetius, legitur vernaculo apud nos ſermone Duguetus, cujus præclariſſimum de Principiis Fidei Commentarium adnotationibus illuſtravit ſuis doctiſſimus ejus interpres Guerrerius. Legitur a nobis ſermone vernaculo Pluſcius, in Theatro Naturæ, illius auctorem, inque Poetico Cœlo originem Idololatriæ perſpicuam facere conatus. Neque enim veſtrum quemquam perperam exiſtimare arbitror Auditores, illos tantum, qui methodo & formulis theologicis contexti ſunt Libros, aut qui in fronte, Theologiæ nomen habeat, theologicos eſſe appellandos; quippe ſi ita ſe res haberet, tunc ſolum theologico de re ſcriptum fuiſſe dicere opus eſſet, quum nulli prope veri ſolidique Theologi fiere. Leguntur vernaculo a nobis ſermone Huetius, Baltus, Bernardus Lamius, Lebrunus, Turonenſis Antiſtes; aliaque ſexcenta, italica dialecto reddita hodierni apud Italos Galloſque theologici ſtudii monumenta; ut anglico ex ſermone redditos Derhamum, Dorellum, & Perſonium omittamus; utque tot prætereamus nuperrimos Theologico-polemicos, & Eccleſiaſtico-politicos Scriptores, qui copioſiſſimos de Fidei Controverſiis, deque Hiſtoriæ ſacræ & Eccleſiaſticæ arcanis italica lingua edidere Libros: maximum ſane virentis ubique propagatique theologici ſtudii argumentum.

Quid eſt igitur cur dubitemus quin felix ter & amplius beataque ſit hodierna Diſciplinæ theologicæ conditio, ſi remoti ſunt ab ejus penetralibus profani omnes, rerumque arcanarum non admodum periti; ſique contra ſacri Cœtus, ſi Laici præſtantiores, ſi ampliſſimi Magiſtratus, ſi Principes nobiliſſimi, ſi ſpectatiſſimi Præſules, ſi Purpurati Patres in ea verſantur, ipſamque impenſiſſime colunt, pertractant, amplificant, & ſtrenue propugnant? An ut lapides etiam theologice loquantur aliquis expectabit. tot tantiſque theologicis Elucubrationibus, tot theologicis in-
ter-

, tot theologicis congressionibus, tam claris denique di-
ientiæ adseclis contentus non erit? Agite, agite, Adole-
evocate animum, mœstumque timorem mittite, & mementote
os addictos esse disciplinæ, quam exigua fortasse quidem, sed præ-
ssima tamen mortalium pars aut pertractat, aut celebrat, aut vene-
tur. Horum virtutem virorum, horum nomen, horum dignitatem, ob-
secro, respicite, insanumque aliorum numerum contemnite. Etenim ea
ratione, qua jure scripsit Aristoteles, magis expetendam esse quantulam-
cumque præstantiorum rerum & remotarum a captu vulgi cognitionem & intelligentiam, quam communium & pervagatarum quamlibet exquisitam tractationem, ita quis non videat, quamtulamcumque a laudatis & laude dignis Viris profectam laudem cuilibet effusæ imperitorum prædicationi esse anteponendam? Nihil autem virtuti & sapientiæ gratum & gloriosum magis vera ejusmodi & decora laude esse potest, siquidem divitiæ & opes, blanditiæque facultatis alicujus pretium ostendere deberent, non Philosophiam nunc & Jurisprudentiam valere, aut Mathesim dicere opus esset, sed musicam potius aut lydium cothurnum; quum in eos, qui dulce jucundique præstant modulamine cantus, humanioribus sive inducendis, sive firmandis fovendisque moribus, pecunias, opes, & quodcumque blanditiarum genus, magis quam integras in Academias, aut ceteros quoscumque egregios & peritissimos in Artifices, provide ne dicam, an immoderate, effundi videamus. Verum, ut inquiebam, fugacia illa bona virtutis & sapientiæ prætium minime ostendunt, sed illud solum honoris genus, quo veram virtutem veramque sapientiam prudentissimi & lectissimi mortalium honestant. Aut si in non tenui labore vos tenuis adhuc sequetur gloria Adolescentes, illud intelligite: Sapientem, ut honore dignus sit, primum semper laborare, secundo, ut honore dignus habeatur, postremum eidem illud esse quod primum est non sapientibus, honorem ipsum scilicet, qui tunc etiam verus modo & diuturnus erit, quum fuerit, non multitudinis imperitæ plausu, sed Sapientum judicio constitutus.

217, 1-20

44 334326